

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

شعر و ادب در دوره بنی امیه و عباسی

احمدنور وحیدی

استادیار مجتمع آموزش عالی سراوان

چکیده:

در دوران ظهور اسلام (اوایل ظهور اسلام تا خلافت خلفای راشدین) اهمیت خطابه بیشتر از شعر شد؛ چون مسلمین در دفاع از اسلام و نشر آن پیایی در جنگ با کفار بودند و خطابه در تهییج و برانگیزی عزم قوای مسلمین نقش بسزایی داشت. با روی کار آمدن امویان نقش شعر و شاعری در پیشبرد اهداف خلفای اموی پر رنگ تر شد و از شعر به عنوان نوعی سپر دفاعی هم برای تحقیر دشمن و هم برای بزرگداشت ممدوحان استفاده می شد و خلفای بنی امیه به شاعرانی که نیکو سخن تر بودند و بیشتر از آنان تعریف و تمجید می کردند عنایت بیشتری نشان دادند.

معاویه مؤسس دولت اموی می گوید: شعر را بالاترین وظیفه و هدف اخلاقی و ادبی خود قرار دهید. علت عمده توجه امویان به شعر و شاعری مبارزه با مخالفان و رقیبان (اهل بیت پیغمبر) بود؛ چون آنها به خوبی می دانستند که مردم خلافت را حق اهل بیت می دانند.

بسیاری از خلفای اموی و عباسی آن قدر به شعر علاقه مند بودند که خود نیز شعر می سرودند. یزید بن معاویه، ولید بن عبدالملک، هارون الرشید، ابن معتر (فقط یک شبانه روز خلیفه بود) و الرازی بالله خلفایی هستند که خود شعر می گفتند. شعر در دوره عباسی راهی را می پیمود که کاملاً مخالف دوره اموی بود. معانی جدید زیادی وارد شعر این دوره شد و شعرا شیوه های گوناگونی در وصف و تعبیر این معانی به کار بستند و آن بدین دلیل است که زندگی در عصر بنی عباس از هر جهتی جدید شده بود و ارتباط بین این تمدن جدید که در بغداد و نواحی اطراف آن شکوفا شده و بین طبیعت بدوی و خشن اموی قطع شد یا به مرور قطع می شد و فرهنگ های گوناگونی در آن نشو و نما یافتند و طبیعت بسیار پر رونق با ثروتهای گوناگون و اقالیم معتدل و هوای نیکو رهاورد دوره عباسی بود که در سایه آن بسیاری از علوم شکوفا شد.

بدلیل آمیخته شدن فرهنگهای مختلف از قبیل فارس، هند و یونان در دوره عباسی تأثیراتی گوناگون در زمینه هایی همچون حکمت و موعظه، فلک و نجوم، سیاست و اخلاق و علم و فلسفه رخ می دهد. همه اینها باعث ایجاد تغییری اساسی می شود و نتیجه آن که ادبیاتی در این دوره بروز می کند که در هیچ دوره ای چه جاهلیت و چه صدر اسلام شاهد آن نیستیم.

کلمات کلیدی: شعر، ادبیات، بنی عباس، بنی امیه